

Nr 404.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande samt anslag till kapitalökning för samma fond; given Stockholms slott den 30 april 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels godkänna följande ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande, att från och med den dag, Kungl. Maj:t finner gott bestämma, tillämpas å lån, som därefter beviljas, nämligen:

att lån må av Kungl. Maj:t beviljas till belopp, motsvarande hälften av den å fullbordad anläggning nedlagda kostnaden eller av beräknad anläggningskostnad för nytt företag, jämte kostnad för mossbottnens iordningställande för kulturändamål, dock att undantagsvis beträffande nytt företag lån må, när särskilda omständigheter prövas böra därtill föranleda, beviljas intill två tredjedelar av samma kostnader; samt

att lån icke må för samma företag beviljas till större belopp än 300,000 kronor för brännortfabrik och 100,000 kronor för torvströfabrik;

dels ock till kapitalökning för ifrågavarande fond anvisa såsom reservationsanslag

ej mindre å tilläggsstat för år 1918	kronor	2,000,000,
än även för år 1919	»	1,000,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

Vid anmälan den 14 januari 1918 av ärendena angående kapitalökning för de till jordbruksdepartementet hörande utlåningsfonderna anförde jag, att 1916 års torvkommitté anmält, att densamma hade för avsikt att i början av detta år inkomma med förslag till vidtagande av åtgärder därhän, att fonden för torvindustriens befrämjande måtte ökas med 2 miljoner kronor, vilket belopp borde utöver eljest tillgänglig del av fonden vara disponibelt för utlåning under år 1918. Jag framhöll vidare, att fondens kapitalökningsbehov för år 1919 vore beroende av bland annat det beslut, som komme att fattas med anledning av kommitténs blivande framställning, enär detta inverkade på den beräkneliga behållningen vid 1919 års början. I enlighet med min hemställan har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på blivande proposition beräkna till kapitalökning för denna fond såsom reservationsanslag dels 2 mil-

joner kronor å tilläggsstat för år 1918 och dels 1 miljon kronor för år 1919.

Sedan torvkommittén den 18 februari 1918 avgivit det sålunda omförmälda förslaget samt infortrat utlåtande däröver, dagtecknat den 6 april 1918, inkommit den 25 i samma månad från kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen, anhåller jag att få anmäla detta ärende.

Jag vill först erinra, att fonden för torvindustriens befrämjande inrättades enligt beslut av 1902 års riksdag, som bemyndigade riksgäldskontoret att för ändamålet tillhandahålla ett belopp av högst 1,500,000 kronor. Sedermera har fonden småningom ökats, så att dess kapital vid 1917 års utgång uppgick till 3,584,682 kronor 5 öre. För år 1918 har till fonden beviljats en kapitalökning av 650,000 kronor, så att fonden numera uppgår till 4,234,682 kronor 5 öre.

Nu gällande villkor för lån från fonden antogos av riksdagen år 1902 med ändringar åren 1915 och 1917 samt innefattas i kungörelsen den 19 juni 1917. Lån beviljas till högst två tredjedelar av å fullbordad anläggning nedlagd kostnad eller av beräknad anläggningskostnad för icke fullbordad anläggning jämte kostnad för mossbottens iordningställande för kulturändamål, därest skyldighet därtill ålägges låntagaren. Utlämnat lån förräntas efter 4 procent och återbetalas, sedan 4 år varit amorteringsfria, under därpå följande tolv år med en tolfedel om året, så att det är slutbetalt senast vid utgången av det sextonde året. Något maximum för lånesumman till den enskilde låntagaren är icke stadgat.

I förberörda skrivelse från torvkommittén anföres, att den starka stegringen särskilt inom brännortvindustrien, som under nu rådande kristid förekommit, haft till följd, att de medel, som funnes disponibla för utlåning ur nämnda fond, omkring 1,250,000 kronor, icke tillnärmelsevis svarade emot behovet. Under sådana förhållanden hade det syntts torvkommittén vara av största vikt, att ifrågavarande lånefond måtte ökas med ett avsevärt belopp, vilket borde finnas tillgängligt för utlåning redan under innevarande år. Kommittén har vidare anfört:

*Torvkom-
mittén.*

»Häremot torde kunna invändas, att rådande högkonjunktur å bränslemarknaden borde innebära tillräcklig eggelse för det enskilda kapitalintresset att utan statens mellankomst i betydande omfattning åstadkomma torvindustriella nyanläggningar eller utvidgningar. Det må emellertid erinras dels om torvbränslets beroende av prisläget å bränslemarknaden i övrigt och om ovissheten, hur utvecklingen på detta område under den närmaste tiden kommer att te sig, dels ock därom att anläggningskostnaden vid nu ifrågavarande industri i högst betydande grad stegrats genom rådande priser såväl å mossar som å maskiner samt genom arbetslönernas

stegring. Härtill kommer, att arbetskostnaden vid drift under den senaste tiden mer än fördubblats, en omständighet, som vinner i betydelse, om man besinnar, att detta slags kostnad i regel utgör omkring 60 procent av den totala tillverkningskostnaden, och att det är föga sannolikt, att arbetslönerna efter den pågående krisens avslutande ens tillnärmelsevis skola återgå till den förut rådande nivån. Nu anförda omständigheter göra det sålunda i hög grad önskvärt, att det understöd i form av relativt billiga och bekväma lån, som staten tidigare tillhandahållit torvindustrien, jämväl för framtiden kan stå densamma till buds och detta i den ökade utsträckning, som svarar emot industriens utveckling.

Av de två grupperna inom torvindustrien är det otvivelaktigt brännertorvindustrien, som i största grad ökats till sin omfattning under den senaste tiden. De rådande förhållandena å bränslemarknaden göra det också utan tvivel till en nödvändighet, att det understöd från statens sida, varom här är fråga, i främsta rummet kommer brännertorvindustrien tillgodo.

Kommittén förbiser härvid ingalunda den stora betydelse ur folkhushållningssynpunkt, som ett rikligt tillhandahållande åt lantbruket av lämpligt inströmedel särskilt under nuvarande förhållanden har, men det lär närmast ankomma på lantbruksstyrelsen att, där så finnes behöfligt, framställa krav på tillhandahållande av lånemedel för tillgodoseende av ett dylikt behov utöver de medel, som, enligt nu tillämpade principer för utlåning, av disponibelt kapital kunna antagas komma torvströindustrien till godo.

Kommittén kommer sålunda att i det följande uteslutande grunda sin framställning och sina beräkningar på den utredning rörande brännertorvindustriens kapitalbehov, som kommittén kunnat verkställa.

Som ovan nämnts finnas för närvarande till utlåning ur torvlånefonden disponibla omkring 1,250,000 kronor. Enligt bilagda av statens förste torvingenjör upprättade P. M. föreligga, respektive förväntas ansökningar om lån till belopp av tillhoppa ej mindre än nära 5,000,000 kronor.

Då emellertid å ena sidan statsfinansiella hänsyn göra det nödvändigt att i möjligaste mån begränsa nya anspråk, och å den andra det är önskvärt, att så många anläggningar som möjligt kunna komma i åtnjutande av torvlån, samt rådande konjunkturer otvivelaktigt i viss mån underlättat anskaffande av privatkapital för torvindustriella anläggningar, torde man för närvarande böra och även kunna begränsa lånebeloppen dels i förhållande till den uppskattade anläggningskostnaden och dels genom fixerande av bestämda maximibelopp.

I fråga om förstnämnda slag av begränsning erinras, att enligt nu gällande bestämmelser lån beviljas intill högst två tredjedelar av anläggningskostnaden, vilket i praktiken i regel torde hava tillämpats på det sätt, att högsta sålunda medgivna belopp beviljats. Kommittén är av den uppfattningen, att för närvarande vid utlåning bör tillämpas den principen, att lån beviljas till högst hälften av anläggningskostnaden. Då det emellertid kan tänkas, att det i ett eller annat fall skulle anses föreligga ett verkligt allmänt intresse att stödja en nyanläggning av detta slag på ort, där dylika fabriker saknas, torde efter särskild prövning i undantagsfall lånebeloppet i detta avseende kunna höjas till två tredjedelar av kostnaden. Den senare av här ifrågasatta åtgärder har vidtagits i Norge vid inrättandet därstädes under förlidet år av en torvlånefond, varvid stadgats bland annat, att lån ej beviljas till högre belopp än 100,000 kronor för brännertorvfabrik och 50,000 kronor för

torvströfabrik. En fullt så snäv begränsning torde emellertid med hänsyn till genomsnittsstorleken på dylika fabriker i vårt land icke böra förekomma här. Kommittén vill för sin del föreslå fixerande av följande maximibelopp, nämligen för lån till bräntorvfabriker 300,000 kronor och för lån till torvströfabriker 100,000 kronor.

Vidtagande av här förordade åtgärder skulle hava till följd, att det sammanlagda beloppet av enligt förenämnda promemoria ifrågakommande låneansökningar, även om samtliga ansökningar i övrigt kunde förordas till bifall, minskades med omkring två miljoner kronor.

Därjämte torde man av tidigare erfarenheter kunna draga den slutsatsen, att av samtliga låneansökningar endast en del befinnas vara av den art, att de utav vederbörande kunna förordas till bifall även i begränsad omfattning. I detta sammanhang finner sig kommittén böra fästa uppmärksamheten på önskvärdheten av att, synnerligast under nu rådande förhållanden, hänsyn vid beviljande av torvlån måtte tagas därtill, att orter, där tidigare anläggning av ifrågavarande slag saknas, men där avsättning av den framställda produkten inom orten med någorlunda sannolikhet kunde antagas komma till stånd, måtte företrädesvis komma i åtnjutande av de utlämnade lånen. Ett dylikt förfaringssätt är jämväl av betydelse för den händelse efter den rådande krisens slut konjunkturerna å bränslemarknaden skulle för producenterna bliva avsevärt ogynnsammare än för närvarande, i det att en eljest förödande konkurrens i viss mån kunde undvikas.

Erfarenheterna från föregående år torde berättiga till antagandet, att ovan nämnda gallring av låneansökningarna skulle reducera totalbeloppet med ytterligare omkring en halv miljon kronor.

Slutligen torde man ävenledes med stöd av föreliggande erfarenhet böra beräkna hälften av det redan nu för utlåning disponibla kapitalet för torvströindustrin.

Den inom kommittén verkställda uppskattningen av det effektiva lånebehovet har sålunda lämnat det resultatet, att utöver det belopp, som för närvarande finnes tillgängligt eller under året genom inflytande amorteringar kan förväntas bliva disponibelt, erfordras ytterligare minst 2,000,000 kronor för tillgodoseende av bräntorvindustriens lånebehov under innevarande år.»

Vid kommerskollegiets och lantbruksstyrelsens utlåtande har fogats yttrande av förste torvingenjören Wallgren, avgivet den 1 april 1918, vari anföres bland annat:

*Statens förste
torvingenjör.*

Sedan kommitténs framställning ingavs, hade ytterligare ansökningar om torvlån inkommit, så att summan av sökta lån uppginge inalles till 6 miljoner kronor, vilket efter beräkning, att maximibeloppet eller två tredjedelar av kostnaderna söktes som lån, motsvarade en anläggningskostnad av 9 miljoner kronor. Om härav tre fjärdedelar antoges avse bräntorvindustrien samt reduceringar och gallringar skedde såsom kommittén beräknat, kunde antagas, att 4 miljoner kronor torvlånemedel behövdes, varav 3 miljoner kronor för bräntorv och 1 miljon kronor för torvströ. Då omkring 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor lånemedel funnes disponibel och enligt kommitténs antagande hälften härav borde beräknas för vardera ändamålet, skulle ytterligare behövas för bräntorv nära 2 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor och för torvströ nära $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Under året inflytande amorteringar behövdes för att möta ytterligare inkommande ansökningar. Någon minskning i det för lån till bräntorvindustrien

förut beräknade ytterligare beloppet av 2 miljoner kronor borde därför icke ske. Till torvströindustrien vore däremot icke några ökade medel beräknade, men sådana behövdes, såsom ovan visats. Det vore också av stor vikt att nu stödja torvströproduktionen. Då användningen av torvströ nu blivit allt allmännare, funnes ej inom överskådlig tid någon fara för överproduktion, ifall blott transporter kunde ordnas väl. Föreståndaren för mosskulturforeningen, doktor von Feilitzen, hade beräknat, att för ett rationellt tillvaratagande av den animala spillningen behövdes 30 miljoner balar torvströ per år d. v. s. sex gånger den nuvarande produktionen. Det nuvarande förbudet att använda halm som inströmedel hade ökat behovet att använda torvströ. Redan förut hade det visat sig, att halmens användning till dylikt ändamål minskats, vilket vore en förändring i rätt riktning. Sagda förändring gjorde även torvströfabrikationen säkrare i ekonomiskt avseende, enär denna industri därigenom bleve mer oberoende av årsväxten inom jordbruket. Vilka förändringar än jordbruk och kreatursskötsel kunde komma att undergå, kunde dock ej gödselvärdet uppgivas. Den borde tvärtom med alla medel förbättras och därvid vore torvströ oundgängligt. Detta vore i särskilt hög grad fallet nu, då stor brist rådde å artificiella gödselmedel. I framtiden skulle också säkerligen en lösnande export kunna uppstå. Vårt lands torvmossor lämnade rik tillgång därtill för flera hundra år framåt och torvströet vore av ypperlig beskaffenhet. Torvströindustrien gagnade även brännortvillverkningen, i det att den tillgodogjorde de översta torvlagren, under vilka ofta funnes utmärkt brännortv. Av alla dessa skäl vore det för landet av stor vikt, att torvströtvillverkningen hölles vid makt och kraftigt utvecklades.

Kommerskol-
ley et och
lantb. uks-
styrelsen.

För egen del hava ämbetsverken med anledning av torvkommitténs förslag anfört följande:

»Vad beträffar den förra delen av framställningen, vilken avser vidtagande av vissa förändringar i de för åtnjutande av lån ur fonden för torvindustriens befrämjande fastställda villkor, finna ämbetsverken de härför av torvkommittén anförda skälen så vägande, att den föreslagna förändringen utan tvekan synes böra vidtagas.

Vidkommande vidare den av torvkommittén föreslagna ökningen av torvlånefonden med ett belopp av ytterligare 2,000,000 kronor, avsedda för understödande enbart av brännortvindustrien, vilket belopp skulle göras tillgängligt redan under innevarande år, finna ämbetsverken den i ärendet genom statens förste torvingenjör verkställda utredning giva vid handen, att hänsynen till brännortvindustriens fortsatta och på grund av rådande tidsförhållanden synnerligen önskvärda utveckling allt jämt påkallar understöd från statens sida, vilket stöd icke, därest ifrågasvarande fond ej nu tillföres ytterligare lånemedel, kan i önskvärd grad lämnas.

Såsom torvkommitténs föreliggande framställning utvisar, har kommittén icke ansett sig hava anledning yttra sig om förenämnda lånefondens ökning i annat avseende än vad angår understödande av brännortvindustrien.

Ämbetsverken hålla emellertid före att, om åtgärder vidtagas för beredande av ytterligare lånemedel i och för brännortvindustriens befrämjande, det i sammanhang därmed torde böra undersökas, om liknande behov föreligger med hänsyn till torvströindustrien.

Med anledning av vad förste torvingenjören anført hava ämbetsverken — — — beräknat, att, därest en fjärdedel av lånemedlen ställas till torvströindustriens förfo- gande, skulle, efter någon gallring bland de inkomna ansökningarna och med till- lämpande av de av torvkommittén nu föreslagna och av ämbetsverken tillstyrkta förändringarna uti lånevillkoren, omkring 500,000 kronor erfordras utöver vad som i lånefonden nu enligt ovanstående finnes för ändamålet tillgängligt för att torvströ- industriens alltjämt må kunna erhålla erforderligt understöd.

Då det under nuvarande tidsläge, särskilt med hänsyn till dels det av rå- dande brist på konstgjorda gödningsämnen mer än någonsin framträdande behovet av de naturliga gödselmedlens fullständiga och rationella tillvaratagande och dels vikten av att för kreaturens behov reservera allt tillgängligt stråfoder, synes syn- nerligen angeläget, att landets behov av torvströ i möjligaste mån må kunna bliva tillgodosett, finna ämbetsverken vägande skäl föreligga, att åtgärder vidtagas för att torvlånefonden må ökas, så att, utöver vad 1916 års torvkommitté föreslagit, ytterligare 500,000 kronor till torvströindustriens befrämjande må bliva för avsett ändamål tillgängliga redan under innevarande år.»

De av torvkommittén föreslagna begränsningarna av lånen ur *Departementets-
chefen.* ifrågavarande fond synas mig påkallade med hänsyn till önskvärdheten av att förmånen av dylika lån må komma ett större antal företag till godo. Dessa begränsningar avse dels lånens relativa storlek, som före- slås inskränkt från nuvarande högst två tredjedelar till högst hälften av anläggningskostnaden, där ej undantagsvis särskilda omständigheter prövas böra föranleda större lån, intill två tredjedelar av sagda kostnad, dels ock lånens absoluta maximum, som föreslås bestämt till 300,000 kronor för brännortorvfabrik och 100,000 kronor för torvströfabrik. Jag till- styrker alltså, att ändringar i denna riktning vidtagas i villkoren för lån från fonden. Jag vill för övrigt erinra, att villkoren icke blivit i detalj fastställda av riksdagen, utan riksdagen har endast uttalat sin mening i avseende å vissa huvudpunkter.

Vad beträffar de nu behövlige anslagsbeloppen finner jag väl ut- redningen giva stöd för det av ämbetsverken föreslagna beloppet av sammanlagt 2½ miljoner kronor för lån till brännortorv- samt torvströan- läggningar. Med hänsyn emellertid till de oerhört stora krav, som för närvarande ställas på statskassan, anser jag kapitalökningen för inne- varande år böra begränsas till det tidigare beräknade beloppet av 2 mil- joner kronor. För år 1919 torde 1 miljon kronor böra anvisas, såsom också beräknats i statsverkspropositionen. Beloppen böra utgå av låne- medel, vilket även förutsattes i budgetförslaget.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande, att från och med den dag, Kungl.

Maj:t finner gott bestämma, tillämpas å lån, som därefter beviljas, nämligen:

att lån må av Kungl. Maj:t beviljas till belopp, motsvarande hälften av den å fullbordad anläggning nedlagda kostnaden eller av beräknad anläggningskostnad för nytt företag, jämte kostnad för mossbottnens iordningsställande för kulturändamål, dock att undantagsvis beträffande nytt företag lån må, när särskilda omständigheter prövas böra därtill föranleda, beviljas intill två tredjedelar av samma kostnader; samt

att lån icke må för samma företag beviljas till större belopp än 300,000 kronor för bränntorvfabrik och 100,000 kronor för torvströfabrik;

dels ock till kapitalökning för ifrågavarande fond anvisa såsom reservationsanslag

ej mindre å tilläggsstat för år 1918	kronor 2,000,000,
än även för år 1919	» 1,000,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.